

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ МАГІСТРА СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Розглядаються шляхи удосконалення підготовки магістрів соціальної педагогіки: організація кредитно-модульного навчання, розвиток педагогічної інтуїції та формування особистісної змобілізованості.

Ключові слова: кредитно-модульне навчання, педагогічна інтуїція, особистісна змобілізованість.

I. Bohdanova

PSYCHO-EDUCATIONAL PRINCIPLES OF SHAPING THE PROFESSIONAL PERSONALITY OF A MASTER OF SOCIAL PEDAGOGY

Article explores the ways of improving the training of graduate students in social pedagogy in such areas as: the organization of credit-modular training, the development of pedagogical intuition and the formation of personal mobilization.

Keywords: credit-modular training, pedagogical intuition, personal mobilization.

Постановка наукової проблеми. Реалії сьогодення свідчать про те, що майбутні фахівці повинні бути готові до самостійного визначення змісту свого життя, до мобілізації зусиль та можливостей успішно виконувати професійні обов'язки, реалізувати свої потреби та інтереси. Найскладніше для молодих фахівців – це розуміння себе та інших особистостей, з якими треба спілкуватися та взаємодіяти. Ця обставина зобов'язує аналізувати

світові та європейські тенденції щодо формування та розвитку дорослої людини в процесі професійної підготовки й послідовно виробляти власну стратегію і тактику підготовки майбутніх професіоналів. Зокрема, перед нами постало завдання визначити психолого-педагогічні засади формування особистості соціального педагога, визначити стратегічні й тактичні підходи в розвитку студента як суб'єкта професійної діяльності. Крім того, з'ясувати сутність педагогічної системи формування особистості та розробити й впровадити навчально-методичне забезпечення, спрямоване на удосконалення змісту та структури означеної системи. Важливо виявити комплекс засобів, що забезпечують її функціонування в умовах впровадження державних стандартів вищої освіти та вимог ЄКТС (європейської кредитно-трансферної системи).

Актуальність запропонованого підходу зумовлена тим, що серед пріоритетних напрямків підготовки майбутніх соціальних педагогів є компетентнісний. Він пропонує низку переваг, що дозволяють сприяти цілісності професійної підготовки фахівців завдяки поєднанню теорії і практики навчання, синтезу наукових знань, навчальних дисциплін та інноваційних технологій; здійснювати структурування змісту навчання і забезпечувати його гнучкість; використовувати індивідуально-орієнтований підхід до навчально-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців; стимулювати розумову та соціальну активність, що спрямовується на побудову адекватного образу успішної діяльності тощо. У процесі застосування теоретико-методологічних засад для формування готовності майбутнього магістра соціальної педагогіки до професійної діяльності виникає необхідність враховувати такі основні підходи, як: системно-діяльнісний, акмеологічний, аксіологічний, особистісно-орієнтований тощо. Вони забезпечують комплексне дослідження розвитку особистості для отримання найвищих результатів у процесі продуктивної діяльності, а також у її прагненні досягти досконалості, виконуючи свої професійні ролі. Очевидно, забезпечення аксіологічною освітою та системою норм професійної поведінки, стимулювання мотиваційної сфери й залучення до соціально-активної роботи є умовою їхньої підготовки до майбутньої професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зміна особистісного стану майбутнього фахівця залежить від сукупності обставин, які впливають на процес його зростання, що, в свою чергу, забезпечує певний рівень готовності до професійної діяльності.

Аналіз досліджень вітчизняних науковців щодо підготовки магістрантів свідчить про те, що їхня увага здебільшого зосереджена на проблемах, пов'язаних з формуванням управлінських якостей майбутніх фахівців, або на проблемах підготовки за певною спеціальністю. Загалом під результатом підготовки магістрантів вони розуміють інтегроване системне

особистісне утворення, інтегративні властивості особистості, інтегральну характеристику професійної підготовленості, які, у свою чергу, містять сукупність знань, навичок, умінь в психолого-педагогічній галузі, особистісну, професійну, психологічну та інші види готовності.

Враховуючи сучасні вимоги до особистості фахівця педагогічної сфери, для підвищення ефективності його професійної підготовки розглянемо умови, спрямовані на формування особистості магістра соціальної педагогіки як суб'єкта професійної діяльності. Одна група умов спрямована на формування позитивної мотивації щодо осмислення своєї професійної ролі, інша – забезпечує вдосконалення педагогічного процесу, наприклад, шляхом використання інтерактивних методів та інноваційних технологій навчання, що допоможуть майбутнім викладачам набути та усвідомити особистий досвід професійної діяльності. Ще одна група умов спрямована на формування професійної компетентності, що базується на системі необхідних знань, умінь та навичок. Характерними ознаками запропонованих вище умов є вимоги, що передбачають активізацію навчально-пізнавальної діяльності майбутніх викладачів, залучення їх до самостійної, творчої та науково-дослідної роботи, стимулювання професійно-педагогічної спрямованості тощо. Реалізація запропонованих умов удосконалення підготовки відображена у виборі та захисті магістерських робіт (починаючи з 2003 року), наприклад, «Автодидактика в освіті майбутніх соціальних педагогів», «Концептуальний та діяльнісний підходи до практичної підготовки студентів – соціальних педагогів», «Виявлення ефективних умов щодо оволодіння майбутніми соціальними педагогами професійною компетентністю», «Виявлення критеріїв продуктивності соціально-педагогічної діяльності» тощо.

Враховуючи положення системно-діяльнісного, акмеологічного та компетентнісного підходів до підготовки майбутніх викладачів, ми передбачили, що формування змісту освіти має базуватись не лише на ідеях особистісної орієнтованості, а ще й на ідеях особистісної змобілізованості. Отже, підготовка повинна стати особистісно змобілізованою, тобто такою, що забезпечуватиме повну готовність майбутнього фахівця до виконання ролі як суб'єкта професійної діяльності.

Удосконалення суб'єктної підготовки забезпечує майбутньому фахівцеві можливість усвідомити взаємозв'язок і взаємозалежність власних потреб, прагнень, конкретну роботу над собою з очікуваними досягненнями поставлених перед собою цілей. Цей процес тісно пов'язаний з професійним саморозвитком особистості, який може ґрунтуватись на результатах психолого-педагогічної діагностики потенційних можливостей, здібностей особистості, її прагнень, потреб. Відповідно визначаються й мотиваційні цілі та актуальні завдання. З цією метою в навчальному курсі «Актуальні

проблеми соціальної педагогіки» магістрантам пропонувались теми лекційних та практичних занять такі як: «Особистісна змобілізованість соціального педагога як умова успішної діяльності» та «Самоменеджмент соціальних працівників».

Важливою передумовою удосконалення суб'єктної підготовки майбутнього фахівця є підвищення ролі діяльнісного фактора – енергетичного компонента діяльності, який визначається нами як «енергодійність», тобто скерування тих професійних знань та досвіду, які отримують майбутні фахівці в процесі цілеспрямованого впливу задіяних умов та засобів підготовки, в енергетичний потенціал, «енергодію».

З метою забезпечення майбутніх професіоналів професійно-енергетичним потенціалом нами був запропонований у навчальному курсі «Педагогічна інноватика» практикум «Мобілізація стану “енергодійності” майбутнього соціального педагога».

Таким чином, аналізуючи прикладні дослідження, ми з'ясували, що професійно-енергетичний потенціал майбутнього фахівця визначається як суб'єктне усвідомлення свого прагнення до постійного зростання, тобто, прагнення до самореалізації, самоактуалізації, самовираження, самовдосконалення, самоствердження. Реалізацією такого потенціалу майбутніх фахівців є вибір та захист магістерських робіт: «Соціально-педагогічна робота з учнями із обмеженими функціональними можливостями в США й Україні (порівняльний аналіз)», «Організація соціально-педагогічної роботи в пенітенціарних закладах для засуджених підлітків», «Проектування просвітницької роботи соціального педагога з батьками за програмою “Екологія дитинства”», «Застосування стратегії професійної супервізії в роботі шкільного соціального педагога із батьківськими групами», «Соціалізація школярів в умовах поліетнічного учнівського середовища загальноосвітніх шкіл Одещини» тощо.

Для удосконалення підготовки магістрів педагогічних університетів взагалі та магістрів соціальної педагогіки зокрема, окрім стимулювання реалізації професійно-енергетичного потенціалу, важливим є розвиток професійної інтуїції. В результаті проведеного теоретичного аналізу механізмів прояву інтуїції у педагогічній діяльності визначена двокомпонентна структура, до складу якої входять, по-перше, її характерні дії, а по-друге, її характерні риси. Встановлено, що педагогічна інтуїція творить індивідуальний стиль діяльності педагога, який характеризується специфічним чуттям, проблемним баченням, тонким розумінням, творчим представленням, чіткою прозорливістю і практичною мудрістю; імпровізаційну діяльність, яка забезпечується специфічним артистизмом, оптимальністю вибору дій, винахідливістю при постійному самоаналізі і самоконтролі; певний стиль діяльності, що проявляється в специфічному почерку неповторної

індивідуальності, творчої самобутності, надзвичайної винахідливості, гнучкості і евристичності мислення; конструктивну діяльність, основу якої складає моделювання цілісного образу проектування і прогнозування діяльності, ініціативність і оперативність мислення, педагогічного передбачення. Встановлено також, що існує зв'язок між педагогічним артистизмом і педагогічною інтуїцією, причому проявляється вона в самостійності та оригінальності ухвалення рішень, наприклад таких, як незалежність поведінки і несхожість на інших; швидкість включення в діяльність; створення особливого ситуативного поля, якому належить позитивний мікроклімат, стиль спілкування, тип пристосування, дистанції, емоційна атмосфера; неповторність прийомів і організаційних форм діяльності, а також виразність, ясність мови, жестів, рухів.

Розвиток педагогічної інтуїції магістрантів відбувається в процесі вивчення курсу «Актуальні проблеми соціальної педагогіки» та курсу «Педагогічна інноватика», на яких магістранти оцінюють реальний стан та виявляють творчі здібності.

Загалом, упроваджено в практику підготовки магістрантів та у науковий обіг специфічний принцип *соціальних студентських ініціатив*, який сприяє систематичному перебуванню студентів у змодельованих професійних ситуаціях, направлених на перевірку фахових знань, умінь та досвіду виконувати професійні дії, тобто передбачає професійну ідентифікацію під час навчання у виші. Результати отриманого досвіду професійної ідентифікації магістранти доповідають на міжвузівській студентській конференції «Студентські соціальні ініціативи: реалії і перспективи».

Підґрунтям удосконалення підготовки магістрантів стала методика формування професійної компетентності соціальних педагогів, що враховує вимоги держстандартів вищої освіти та вимоги ЄКТС з опорою на впровадження навчально-методичного забезпечення:

- навчальних посібників нового покоління («Соціальна педагогіка», проф. Богданова І. М.; «Технології соціально-педагогічної діяльності», доц. Паскаль О. В.);

- навчально-методичних посібників («Організація пошуково-дослідницької діяльності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій», ст. викл. А. Яновський; «Основи творчої діяльності майбутнього соціального педагога», викл. В. Боксгорн; «Основи організації кредитно-модульного навчання», аспір. кафедри Н. Оськіна; «Самостійна робота студентів в умовах кредитно-модульного навчання», аспір. кафедри Д. Ємельянова);

- методичних рекомендацій («Теорія та методика роботи з дитячими та молодіжними організаціями», доц. Л. Колбіна; «Менеджмент соціальної роботи», доц. Л. Колбіна);

- спецкурсів («Основи соціально-педагогічного проектування», доцент О. Біла; «Основи формування соціально-ціннісних орієнтацій особистості», «Формування здорового способу життя», доц. Л. Колбіна; «Основи творчої діяльності майбутнього соціального педагога», викл. В. Боксгорн; «Основи суб'єктної діяльності майбутнього соціального педагога», викл. К. Віцукаєва).

Активізація суб'єктної позиції студентів відображена участю у: Міжвузівській науково-практичній конференції «Студентські соціальні ініціативи: реалії і перспективи» (2007-2011 рр.); Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт у галузі педагогічної науки (І. Літвак – диплом ІІ ступеня, 2010 р.); олімпіадах зі спеціальності «Соціальна педагогіка»; «Міжнародному молодіжному конкурсі волонтерських проектів – 2010» та у міжнародних благодійних акціях «Від серця до серця»; регіональних практичних семінарах «Прикладні методики як засіб реабілітації в сучасній соціально-педагогічній роботі» у Херсонському державному університеті; роботі Міжнародного благодійного фонду «Україна 3000»; сприянні просвітницької роботи в загальноосвітніх закладах; волонтерській та соціально-активній практиці профілактичних тренінгів в університетському центрі «Студентська соціальна служба», що працює протягом останніх семи років.

Висновки. Пріоритетним напрямом розвитку системи підготовки майбутніх фахівців ХХІ століття є впровадження ідей, концепцій та технологій, які спрямовані на подальше забезпечення процесу вдосконалення системи підготовки фахівців, на доступність та ефективність освіти, на активне пристосування молодого покоління фахівців до життєдіяльності в інформаційному суспільстві. Одним із способів досягнення цих цілей є розвиток невикористаних резервів людини як механізмів, що забезпечують вироблення індивідуальних особистісних програм різних рівнів складності, залежно від конкретних потреб підготовки майбутніх фахівців.